

A témafigyelő szolgáltatások változó arculata

A számítógépes témafigyelő szolgáltatások (SDI = Selective Dissemination of Information, current awareness) legfőbb célja, hogy naprakész információt nyújtsanak a felhasználónak, időt takarítsanak meg a fejlesztők számára, új ötletek megszületését segítsék, csökkentsék a folyóiratok olvasására fordított időt, valamint az előfizetésükre fordított pénzt, végül csökkentsék az adott szervezeten belüli papírmozgást.

Minden témafigyelő szolgáltatáshoz szükség van egy olyan mechanizmusra, amely lehetővé teszi a felhasználók érdeklődését tükröző profilok létrehozását és karbantartását. Ezeket a profilokat futtatják az adatbázisban. Ha egyéniek, minden egyes felhasználónak lesz saját egyéni profilja, ha csoportosak, akkor több felhasználó témájára vonatkoznak.

A profilok futtatása után, amikor a felhasználók azonosították az őket érdeklő dokumentumokat, az elsődleges dokumentumokhoz is hozzáférést kell biztosítani teljes szövegű szolgáltatásból vagy dokumentumküldés útján.

A témafigyelő szolgáltatás alapját képezhetik bibliográfiai, tartalomjegyzék, teljes szövegű adatbázisok, háloldalok és multimédia adatbázisok. Lehetővé kell tenni, hogy a keresések több adatbázisban és egyszerre több adatbázisban (cross-searching) történhessenek.

A profilokban a Boole-algebra mellett terjed a komplex statisztikai algoritmusokra épülő relevancia szerinti keresés.

A keresési eredményeket egyre inkább elektronikus formában továbbítják, gyakran e-mail címre, a nyomtatott output egyre ritkább. Az elmúlt évek változásai ezen a területen érződnek, továbbá a dokumentumellátásban hoztak újat, a digitalizált dokumentumok hálózati továbbíthatósága folytán.

A témafigyelő szolgáltatásokat intézményen belül is megszervezhetjük, így az adott szervezet igényeihez igazíthatók, és biztosítható az információk bizalmas és biztonságos kezelése. Használhatunk külső szolgáltatásokat, továbbá a két típus valamilyen keverékét is.

A témafigyelő szolgáltatások értékelési szempontjai a következők:

- az adatbázis témaköre (mennyire fedi az adott szakterületet vagy annak irodalmát);
- az információ kurrens volta, aktualitása;
- a profilok létrehozásának és karbantartásának mechanizmusa, az interfészek felhasználóbarát volta;
- a rendelkezésre álló rekordformátumok változékasága;

- a dokumentumellátási szolgáltatás;
- az outputnak a felhasználó információigényéhez mért relevanciája.

Az intézmények belső témafigyelő szolgáltatásainak egyik lehetséges módja a személyi bibliográfiai szoftverek használata. Ilyen például a *Personal Agent*, amely lehetővé teszi, hogy a felhasználók profilokat készítsenek. A *Personal Agent* együttműködik a gyártó cég, a *Personal Library Software PL Web* programjával, amely webes témafigyelő szolgáltatás előállítására is alkalmas.

A külső tartalomjegyzék-szolgáltatások például szolgálhat az *UnCover Reveal*, amely az *UnCover* adatbázisában található folyóiratok közül a kiválasztott legfeljebb 50 folyóirat tartalomjegyzékeiben maximum 25 profil rendszeres lefuttatását és az azokat követő e-mailes értesítést foglalja magában.

Sok adatbázis-előállító árulja témafigyelő szolgáltatásait közvetlenül a végfelhasználóknak. Ezek között vannak indexek és referáló folyóiratok nyomtatott és elektronikus formában, standard profilú SDI szolgáltatások.

Az SDI sajátos típusa az *Institute for Scientific Information Corporate Alert* szolgáltatása, amely a profilok alapján kiválasztott folyóiratok tartalomjegyzékeit küldi meg az interneten. Ugyanott használhatjuk a *Keyword Plus* SDI-szolgáltatást, amely a címek szavai, a szerzők, a szerzők által adott kulcsszavak alapján készülő profilok mellett idézett forrás szerinti keresést is nyújt.

Integrált szolgáltatás az *Engineering Index (Ei) Engineering Village* szolgáltatása, amely a mérnöki adatbázisok és webes források együttesét nyújtja. Ezen belül az *Ei Spotlights* hetente küld referátumokat profilok alapján, az *Ei Page One* pedig 5000 folyóirat, konferenciaanyag, K+F jelentés tartalomjegyzékét nyújtja. CD-ROM-on is hozzáférhető, tehát belső témafigyelő szolgáltatás alapjául is szolgálhat.

A hagyományos online szolgáltatók többsége lehetővé teszi, hogy a profilokat megőrizzük SDI-profilként, és az adatbázis minden aktualizálása-kor lefuttatja. Ez a legtöbb hostnál megkapható szolgáltatás, de általában nem terjed ki az ott kereshető összes adatbázisra. Erre találunk példát a *Dialog*-nál, vagy említhetjük a *Data-Star Alert* szolgáltatást. A keresések eredményeiről e-mailek vagy hagyományos postai úton küldik az értesítést.

Hasonló a Questel Orbit szolgáltatása is, amelyhez a dokumentumszolgáltatás az Orbit ORBDOK, vagy a Questel ORDER funkciójával kapcsolódik.

Az online szolgáltatók hírmagazinokhoz és napilapokhoz is nyújtanak hozzáférést. Ilyen például az *FT Profile* a pénzügyi információk területén.

A céginformáció vonatkozásában a Dun and Bradstreet *Monitoring Service* elnevezésű szolgáltatását említhetjük, amely értesítést küld, mielőtt egy cég státusában változás következik be.

A Dow Jones amellet, hogy hírekhez és más adatbázisokhoz nyújt exkluzív hozzáférést, a

CustomClips elnevezéssel kulcsszavakra alapozott SDI-szolgáltatást nyújt, amely online és e-mailen is olvasható. A *Current News This Just In* pedig a világ üzleti életéről ad bulletinjellegű tájékoztatást.

/ROWLEY, Jennifer: The changing face of current awareness services. = *Journal of Librarianship and Information Science*, 30. köt. 3. sz. 1998. p. 177-183./

(Koltay Tibor)

Internet minden közkönyvtárban

Kormánykezdeményezés Flandriában (Belgium)

Az elmúlt években a teljes flamand közkönyvtári rendszert az internethez csatolták. A fő kormányzati cél az volt, hogy minden állampolgár a legselesebb körű információhoz hozzájusson, ezért hozzanak létre és működtessenek egy közkönyvtári hálózatot. A programból három lépés már megvalósult: a rendszer technikai feltételei, a könyvtári személyzet továbbképzése és a BIBnet (a közkönyvtárak webhelye) kifejlesztése. A jövő egyik kulcskérdése, hogy ez a rendszer hogyan fog beilleszkedni a meglévő könyvtári hálózatba.

Visszapillantás

1995 óta Belgium két nyelvi közösség szövetsége, és mindkettőnek saját Közkönyvtári Törvénye van. Az 5,6 millió lakosú Flandria könyvtári helyzetével foglalkozó, a flamand kormány által hozott Közkönyvtári Törvény ösztönzi a helyi közkönyvtárak létrejöttét: A lakosság több mint 90%-a él olyan közösségben, amelynek van könyvtára. A tartományok számának megfelelően hat központi közkönyvtár van, melyek teljes körű támogatást nyújtanak a kisebb helyi könyvtáraknak. Egy nemzeti központ hiányzik még.

A Közkönyvtári Törvény egyik kézzelfogható eredménye a VLACC, a flamand automatikus osztott katalógus. Az összes könyvtár fele rendszeresen használja a VLACC adatait, tíz könyvtár közül hét automatizált, vagy valamilyen előkészítő fázisban van.

A könyvtáraknak mint a városi hatóság alá rendelt intézményeknek nincs elkülönített költségvetésük, minden kiadásukat a városi tanácsoknak kell jóváhagyniuk.

Internetstratégia

A Flamand Minisztérium könyvtári főosztálya felülvizsgálta a könyvtári törvényt abból a szempontból, hogyan hozható létre a könyvtárak közötti hálózati szerkezet. Ezzel egy időben intranet-hálózatot hoztak létre az összes közkönyvtár között.

1996 júliusában a kormány döntést hozott arról, hogy minden közkönyvtárban létre kell hozni az internetes elérést, amelyhez szükség van megfelelő infrastruktúra kiépítésére, szakemberek képzésére, illetve a végfelhasználók megfelelő tájékoztatására. Ezek összhangban vannak a kezdeményezés három fő pontjával: az összes könyvtár csatlakoztatása az internetre egy magánhálózaton keresztül, és a megfelelő infrastruktúra kiépítése; a BIBnet kifejlesztése a közkönyvtárak számára; a könyvtári személyzet továbbképzésének megszervezése.

Infrastruktúra

A projekttel kapcsolatos infrastruktúra összes költségét a flamand kormány fedezi. A BIBnet olyan webhely a könyvtárak számára, amely az internetes tevékenységet kényelmessé és felhasználóbaráttá teszi.

Az 1997-ben üzembe állított rendszer legfontosabb műszaki paraméterei:

- mind a 330 könyvtárat ellátták ISDN kapcsolattal;
- hardverkonfiguráció: Intel Pentium 133 MHz, 16 MB RAM, 256 KB cache;
- 1 GB-os merevlemez, 8x sebességű CD-ROM meghajtó és útvonalválasztó;